

**BOSHLANG'ICH SINFLARDA INKLYUZIV
TA'LIMNI SHAKLLANTIRISH**

G'ulomova Xonzoda Nurmatillo qizi
Andijon davlat pedagogika instituti talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada nuqsoni bor bolalarni boshlang'ch ta'limda o'qishini ta'minlash.

Kalit so'zlar: Inkluziv ta'lim, nogironligi bor shaxslar, normal rivojlanish.

Abstract: In this article, to ensure that children with disabilities attend primary education.

Keywords: inclusive education, persons with disabilities, normal development.

Boshlang'ich sinflarda inkluziv ta'limni shakllantirish.

2023-yil 19-may kuni Oliy Majlis ilk bor inkluziv (uyg'unlashgan) ta'lim tushunchasi kiritilgan yangi tahrirdagi "Ta'lim to'g'risida"gi qonunni qabul qildi. O'zbekiston nogironlar assotsiyatsiyasi mutaxassilar bilan birga qonun loyihasining inkluziv ta'lim ta'moyillariga muvofiqligi bo'yicha tahlil o'tkazdi. Qonunning 20-moddasida jismoniy, aqliy va ruhiy nuqsonlari bo'lgan bolalar uchun ta'lim tashkilotlarida inkluziv ta'lim tashkil etiladi. Inkluziv ta'limni tashkil etish O'zbekiston respublikasi Vazirlar mahkamasi tomonidan belgilanadi. Inkluziv ta'limda jismoniy va ruhiy rivojlanishda nuqsonlari bo'lgan bolalarga ta'lim olish chog'ida o'ziga nisbatan har qanday tarzda kamsitishni istisno etgan holda teng huquqli munosabatda bo'lish haqida so'z boradi. Bu ta'lim alohida yordamga muhtoj bolalarni normal rivojlanishdagi bolalar bilan teng huquqli ta'lim tarbiya olishlarini ta'minlaydi. Nogiron bolalar ham faqat maxsus maktablarda emas, sog'lom bolalar o'qiydigan umumta'lim maktablarida ta'lim tarbiya olishlari mumkinligini e'tirof etadi. Maxsus ehtiyojli bolalarini ta'lim-tarbiyasi bugunki kunning dolzarb muammolaridan biridir. Inkluziv ta'limda mutaxassislarni tayyorlash, malakasini oshirishga doir tadbirlarni ishlab chiqish lozim. Jamiyatda nogironlarga nisbatan yangilash fikr va munosabat juda yuqori. Ular haqida ma'lumotlarning kamligi va ularni yoshligidan maxsus muassasalarda yopiq tarzda ta'lim-tarbiya berilishi bunga sabab bo'lishi mumkin. Bu munosabatni yo'qotish yoki kamaytirish ancha mushkul. Lekin kattalarga nisbatan bolalar farqli va o'xshashlik jihatlarni bolalar tezroq anglaydi. Agarda maxsus ehtiyojli bolalar normal rivojlanishdagi bolalar bilan ta'lim-tarbiya olsalar, bu barcha bolalarni nogironlarga nisbatan o'zlari singari bola ekanliklarini anglab, kamsitmasliklarini ta'minlagan bo'lar endi. Inkluziv ta'limni amalga oshirayotgan umumta'lim maktablarida tayyorlov guruh va birinchi sinflarda darslar 35 daqiqa, boshqa sinflarda 45 daqiqadan olib boriladi. Imkoniyati cheklangan bolalarning bilimlari ularning shaxsiy xususiyatlari va qobiliyatlariga asosan baholanadi. Har bir bola o'z imkoniyat darajasida rivojlanadi. L.S Vigotskiyning ilmiy qarashlariga ko'ra "Har qanday ruhiy yoki jismoniy nuqsonda ham taraqqiyot davom etadi" fikri bilan ham taqqoslash mumkin.

Inkluziv ta'limni maktabgacha tarbiya muassasalarida, umumiy o'rta ta'lim maktab sinflarida logoped xonalarida korreksion pedagogik yordam olish, korreksion

sinflarda maxsus ta'lim olish shakllarida tashkil etish mumkin. Umum ta'lim tizimida maxsus ehtiyojli bolalarini o'qitish o'qituvchidan ikki barobar masuliat bilan ishlashni alab etadi. Bu ta'lim joriy qilingan maktablarda psixologik faoliyati yuritishi lozim. Bunday maktablarda Shifokor – pdiatri (psixonegrog) har bir bolaning ruhiy asab holatini doimiy ravishda tekshirib borishi zarur. Na'lim asosan umumta'lim maktablarining oddiy sinflarida o'quvchilar yashash joyiga yaqin bo'lgan umumta'lim maktablarida olib boriladi. Har qanday bola kamol topib sog'lom o'sib, uning bilim faoliyati, sezgi qobiliyatlari mukammal rivojlanib borsa, bunday bolalar 6-7 yoshdan boshlab maktabga qabul qilinishga tayyor bo'ladi. Nutqida kamchilik bor o'quvchilar bilan ishlashda ularga alohida e'tibor qilish, hamda logoped mutaxassislaridan maslahat olishlari kerak. Eshitishi zaif bolalarni yetarli ssvod olishlari uchun o'qituvchilar oldida bir qancha vazifalar turadi. Bolaning eshitish qobiliyati darajasini bilish maqsadida zarur bo'lsa davolash uchun ottolorengolog oldiga yuborish lozim. Eng muhimi sinfda qulog'I unchalik yaxshi eshitmaydigan bola borligini esda tutish va bunday bolalarni birinchi partaga o'tkazib qo'yish kerak. Ko'rish qobiliyati zaif o'quvchilar bilan ishlashda shuni unutmaslik keraakki, umumta'lim maktab o'quvchisi uchun oddiy bo'lgan mash'ulotlar, jismoniy tarbiya darasida og'irliklarni ko'tarish kabilar ham bolaning ko'rish qobiliyatiga zarar yetkazishi mumkin.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak umumta'lim maktablarida o'z sog'lom tengqurlari qatorida o'qiydigan bolalarga o'qitish va ta'limni to'g'ri tashkil etish har bir o'qituvchining mas'uliyati burchi bo'lib qolishi kerak.

Inklyuziv ta'lim vazifasi talabaning qobiliyati va holatidan qat'I nazar ularning barchasiga sifatli ta'lim taqdim etishdan iborat. Shu bilan birga, inklyuziv tamoyili imkoniyatlari cheklangan bolalar ijobiy ruhiy va ijtimoiy rivojlanishga ega bo'lishlari uchun oilada yashashlari va o'z tengdoshlari bilan birga oddiy maktabda ta'lim olishi, o'zlashtirishda qiynalayotgan bo'lsa, o'qish va yozishga o'rganish uchun maxsus yordamga ega bo'lishi, darslarga qatnamay qo'ygan bolaga esa maktabga qaytish uchun tegishli yordam ko'rsatishni kafolatlaydi.

Xulosa

Boshlang'ich ta'limda inklyuziv ta'limning ahamiyati shundaki, inkoniyati cheklangan bolalarni sog'lom bolalar qatoriga qo'shib sifatli ta'lim olishini ta'minlagan holda bolada ruhiy va jismoniy hissiyotlarini va harakatlarini rivojlantirish.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. "Ta'lim to'grisida"gi yangi qunun va inklyuziya: qanday bo'lishi kerak? Gazeta.uz
2. X.N Muzaffarova, D. Tangirova "Inklyuziv ta'lim"
3. Musulmonova O . Umumiy pedagogika